

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย

นายมนัส เกิกปรากฏ

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาอุดมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2527

ISBN 974-563-837-4

009367

i 16984286

DEVELOPMENT OF BUDDHIST UNIVERSITIES IN THAILAND

Mr. Manas Kerdprank

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Education

Department of Higher Education

Graduate School

Chulalongkorn University

1984

หัวข้อวิทยานิพนธ์

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย

โดย

นายมนัส เกิดปรากฏ

ภาควิชา

อุดมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สีนลารัตน์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประกิจรัฐ บุณนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ปรีดี เมธาคูณวุฒิ
.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี เมธาคูณวุฒิ)

ธีการัตน์ บุญนาค
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ธีการัตน์ บุญนาค)

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สีนลารัตน์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์   พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย

ชื่อนิสิต   นายมนัส   เกิดปรากฏ

อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์   ดร.ไพฑูริย์   สีนลารัตน์

ภาควิชา   อุดมศึกษา

ปีการศึกษา   2527

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงความเป็นมาในการจัดตั้งและพัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ในด้านต่าง ๆ 3 ด้านคือ หลักสูตรและการสอน, การบริหารงาน และบทบาทที่มีต่อสังคมไทย นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อคาดคะเนแนวโน้มของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในระยะหลัง พ.ศ. 2526

วิธีรวบรวมข้อมูล ได้ใช้เอกสารจากพระราชบัญญัติ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ นำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่อง รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ แล้วจึงรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ เรียบเรียงเป็นวิทยานิพนธ์

ผลของการวิจัย พบว่า

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หลักสูตรเดิมของการศึกษาพระปริยัติธรรม แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ บาเรียนตรี บาเรียนโท และบาเรียนเอก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมจาก 3 ระดับ เป็น 9 ระดับ หรือ 9 ประโยค ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2359 เป็นต้นมา ในปัจจุบันนี้มหาเถรสมาคมและกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบสำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั้งปวง

2. สถานการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ดำเนินงานในรูปแบบสถาบันการศึกษาของสงฆ์ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2436 โดยพระบรมราชโองการในพระบาท-

สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้นามว่า มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ครั้นถึงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2488 สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ไททรงประกาศตั้งสถานศึกษาชั้นสูงในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์ ใช้นามว่า สภาการศึกษามหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย ได้ประกาศใช้ระเบียบและหลักสูตรของสภาการศึกษามหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2489 และได้เปิดสอนตามหลักสูตรนี้แก่ พระภิกษุสามเณร เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา

ส่วนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นสถาบันการศึกษาของสงฆ์ ได้สถาปนาโดยพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2432 ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ใช้นามว่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครั้นถึงวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2439 พระราชทานนามใหม่ว่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์เฉลิมพระเกียรติในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2490 พระพินิตธรรม (ช้อย รุณทศเดระ) พร้อมคณะนิทานมิติจากที่ประชุมพระเถระผู้ใหญ่หลายรูปประกาศยกสถานภาพขึ้นดำเนินการในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์ ใช้นามว่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเปิดสอนเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา

มูลเหตุของการจัดการศึกษาในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่งนั้น เกิดจากพระเถระผู้ใหญ่เหล่านั้นมีความเห็นว่า การศึกษาของรัฐบาลได้ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้ทันกับวิทยาการสมัยใหม่ อยู่ตลอดเวลา แต่การศึกษาของคณะสงฆ์ยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพื่อให้เหมาะสมกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง ในขณะนั้นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และแผนกธรรมได้รับการยอมรับจากสังคมไทยน้อยลง และรัฐบาลไม่ไ้สนับสนุนมากนัก ดังนั้นจึงสมควรจะได้ปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันกับวิชาสามัญทางโลก จะได้มีความรู้ ความสามารถ รู้อาณาจักรแห่งการงานในสังคมปัจจุบัน และเพื่อสนองพระราชประสงค์เดิมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานเป็นสถานที่ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง

3. หลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่งเป็นระบบเบ็ดเสร็จ ได้จัดหลักสูตร การศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา และระดับอุดมศึกษาไว้ในสถาบันเดียวกัน สภาการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดหลักสูตรการศึกษาเป็น 2 ระดับคือ ระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ได้แก่ หลักสูตร บัณฑิตศึกษา หลักสูตรบาลีสามัญศึกษา และหลักสูตรเตรียมศาสนศาสตร์ และระดับอุดมศึกษา ได้แก่

หลักสูตรปริญญาศาสตรบัณฑิต ส่วนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดหลักสูตรการศึกษาไว้ 2 ระดับคือ ระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา โฉมเก่า หลักสูตรบาลีสามชั้นศึกษา หลักสูตรบาลีอรรถมนศึกษา และ หลักสูตรบาลีเตรียมอุดมศึกษา และระดับอุดมศึกษา โฉมเก่า หลักสูตรประกาศนียบัตรอรรถมนศึกษา และหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต พัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งนั้นจะปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัยอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้เท่าทันสังคมทางโลก

4. การบริหารงานของมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่ง ตั้งแต่เริ่มดำเนินการในรูปแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์จนถึงวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 เป็นหน่วยงานเอกเทศ การบริหารงานใช้ระบบคณะกรรมการ ครั้นถึงวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 มหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่งได้ขึ้นสังกัดกับมหาเถรสมาคม เป็นต้นมา การบริหารงานภายในใช้ระบบสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย กรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการโดยตำแหน่งจะมีเฉพาะฝ่ายบรรพชิตเท่านั้น กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจะมีทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ โดยกรรมการฝ่ายบรรพชิตจะมีบทบาทมากในการตัดสินใจของการบริหารงานในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ส่วนกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์จะเป็นเพียงที่ปรึกษาเท่านั้น โครงสร้างในการบริหารงานเช่นนี้อาจมีแนวโน้มว่าการตัดสินใจใด ๆ ในการบริหารงานก็ย่อมเน้นไปในทางพระพุทธศาสนาอันสูง

5. บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่งที่มีต่อสังคมไทย โฉมเก่า การผลิตบัณฑิตส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสามเณร มีภูมิสำเนาเดิมมาจากต่างจังหวัด ผู้ซึ่งมีโอกาสน้อยในอันที่จะได้รับการศึกษาในระดับสูงกว่าการศึกษาระดับมัธยม มหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่งเป็นช่องทางเลือกอันง่ายและสะดวกทางศาสนศึกษาแก่ผู้มีโอกาสน้อยเหล่านี้เป็นอย่างดียิ่งในสังคมไทย นอกจากนี้มหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่งยังมีบทบาทในการให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคมไทยนานาประการ เช่น การเผยแพร่ธรรม การจัดทำนิตยสารธรรมจักรและพุทธจักร และจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย เป็นต้น

6. มหาเถรสมาคมได้รับรองวิทยฐานะ มหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่งแล้ว เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 แต่รัฐบาลไทยยังไม่ได้รับรองวิทยฐานะชั้นปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่งจนถึงปัจจุบันนี้ (พ.ศ. 2526)

7. คาคณะเนแนวโน้มน้ำที่สำคัญของมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่งในระยะหลัง พ.ศ. 2526

ก็คือ รัฐบาลไทยอาจจะรับรองวิทยฐานะของมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่ง และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ อาจจะเพิ่มสาขาสถาบันศึกษา หรือวิทยาเขตในต่างจังหวัดมากขึ้น

๘. หลังจากที่ได้วิเคราะห์พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทยแล้ว จะพบว่าอิทธิพลที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นครอบคลุมอิทธิพลทางด้านวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้พระภิกษุสามเณรต้องศึกษาหาความรู้ เพื่อให้เท่าทันเหตุการณ์ของโลก อิทธิพลทางด้านการศึกษาแบบศาสนาคริสต์ที่เป็นแรงจูงใจให้พระเถระผู้ใหญ่หลายรูปในพระพุทธศาสนาที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ อิทธิพลทางด้านระบบอุดมศึกษาของรัฐ ที่เห็นว่าระบบอุดมศึกษาของรัฐใดจัดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่คนนิยมศึกษากัน จึงได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้น เพื่อพระภิกษุสามเณรจะได้ศึกษาในระดับอุดมศึกษาและมีความรู้ทันสมัยขึ้น รวมทั้งกลไกทางการเมือง ในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในค่านิยมค่านิยมหนึ่งด้วยเสมอ

๙. การจัดการศึกษาในรูปแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์จะเกิดผลดีหลายอย่าง คือ พระภิกษุสามเณรมีโอกาสในการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เพราะมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นการศึกษาของมวลชนอย่างแท้จริง อันเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า นอกจากนั้น มหาวิทยาลัยสงฆ์ช่วยปรับปรุงการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณรให้ดีขึ้น เพราะพระภิกษุสามเณรที่ได้รับการศึกษาย่อมจะมีความรู้ในการปฏิบัติคือปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นผลดีต่อพระพุทธศาสนาและประเทศชาติ รวมทั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์มีบทบาทในการสร้างพระภิกษุสามเณรให้เป็นผู้นำชุมชนและให้บริการด้านต่าง ๆ แก่สังคม.

ศูนย์วิจัยพระพุทธยาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   Development of Buddhist Universities in Thailand.
Name   Mr. Manas Kerdprank
Thesis Advisor   Associate Professor Paitoon Sinlarat, Ph.D.
Department   Higher Education
Academic Year   1984

ABSTRACT

The purpose of this research was to study and analyze the development of Buddhist Universities in Thailand in three aspects: curriculum and teaching, administration and social services. In addition, the trend of Buddhist Universities was also predicted.

Research method employed in this study was historical research. It included studying and analysing the acts, theses, books, periodicals and printed matters concerning with Buddhist Universities. Interviewing those who concerned with Buddhist Universities was also adopted.

The major findings of this research were as follow:

1. Ecclesiastical education in Thailand was first developed in the Sukhothai period and functioned to Ratanakosin. The former curriculum of ecclesiastical education was divided into three grades: Barian Tri, Barian Tho and Barian Ek. In B.E. 2359, King Rama II had changed the three grades barian system into the nine grades or nine prayoke system, which is a prototype of the current one. The Council of Elders and the Department of Religious Affairs, the Ministry of Education control all ecclesiastical schools at the present time.

2. Mahamakut Rajavidyalaya Educational Council under Royal Patronage was founded as a collegiate institution on October 1, B.E. 2436,

by the Royal Decree of His Majesty King Chulalongkorn. It was called Mahamakut Rajavidyalaya at Bovornives Monastery. On December 30, B.E. 2488, Supreme Patriarch Prince Vajirayanavongsa proclaimed the founding of Buddhist University and it has been called "Mahamakut Rajavidyalaya Educational Council, Buddhist University under Royal Patronage." The courses of study were developed on July 11, B.E. 2489, to monks and novices.

Mahachulalongkorn rajavidyalaya under Royal Patronage was an ecclesiastical institution founded by His Majesty King Chulalongkorn for the education of Buddhist monks and novices on November 8, B.E. 2432, at Mahadhatu Monastery. It was called Mahadhatu Vidyalaya. On September 13, B.E. 2439, by a Royal Decree, the name was changed to Mahachulalongkornrajavidyalaya to perpetuate the memory and honour of His Majesty King Chulalongkorn. On January 9, B.E. 2490, with consent of the assemble of Elders presided over by Phra Bimaladharma (Choi Thanadatta Thera), the status of the institution was raised to that of a Buddhist University, retaining however, the name of Mahachulalongkornrajavidyalaya. The new classes started on July 18, B.E. 2490. Since then it has been functioning as a Buddhist University for monks and novices.

The reason for the founding of Buddhist Universities was that the secular education was improved and changed dramatically, but the ecclesiastical education was not changed enough to serve society. At the same time, the ecclesiastical education of Pali and Dharma sections were decreasingly, and the government had not much supported them. It was quite clear, at that time that the monks and novices should study the modern subjects to cope with the growth of modernization. In addition, to follow the aim of His Majesty King Chulalongkorn which provided institutions studying Tripitaka and higher education, was also the major motivation.

9

3. The curricula of two Buddhist Universities were divided into two levels: lower higher education and higher education. Two levels of education were operated in the same institution. The curricula of Mahamakut Rajavidyalaya Educational Council in the level of lower higher education consisted of the Elementary Class, Pali General Education and the Pre-University; and in the level of higher education was the Undergraduate Class. The curricula of Mahachulalongkornrajavidyalaya in the level of lower higher education consisted of Pali Demonstration School, Pali Introductory School and Pali Pre-University School; and in the level of higher education was Ecclesiastical Teaching Training College and Undergraduate Studies. The development of curricula of the two Buddhist Universities had increasingly improved following the regulations of the Ministry of Education and the Ministry of University Affairs. It has been improved for expanding the modern knowledge of the monks and novices.

4. From the founding to May 15, B.E. 2512, the administrations of the two Buddhist Universities were functioned as the autonomous institutions. They were administered by the special committee. On May 16, B.E. 2512, the Council of Elders was founded at the two Buddhist Universities. The Universities were administered by the University Councils, consisted of ex officio members and qualified members. The ex officio members were only the monks. The qualified members were both the monks and the laymen. In action, the monks took active roles in administration of the two Buddhist Universities. The laymen members were only the counsellors. It is obvious that the affairs of the Universities gear to the sole benefit of Buddhism.

5. The basic role of two Buddhist Universities in Thai society was the instructional programme. The most of monks and novices had the permanent domicile from the country side who obtain only primary education. Buddhist Universities served them for the ecclesiastical education.

Besides, two Buddhist Universities had the roles of academic services on Buddhism, such as propagation of Dharma, publications of Dharmacakshu and Buddhacakra, and Buddhist Sunday School.

6. The Council of Elders approved the status of two Buddhist Universities on May 16, B.E. 2512; but Thai government has not accredited the bachelor's degrees till B.E. 2526.

7. To predict the trends of two Buddhist Universities after B.E. 2526. It seems that soon Thai government will accredit two Buddhist Universities. Mahachulalongkornrajavidyalaya will increasingly found the branches or campuses at the country side.

8. After analysis of the development of Buddhist Universities in Thailand, it was found that the influences which changed the Buddhist Universities was the modern knowledge and technology. The monks and novices should study modern subjects to apply in the present world. Propagation of Christian religion was also the another influence which motivated the Buddhist Elders to raise the status of the ecclesiastical institution as Buddhist Universities. The secular higher education was the another influence in the founding of Buddhist Universities for the monks and novices to study in the higher education. Political situation in each period effected some aspects in the operation of Buddhist Universities.

9. Buddhist Universities have some valuable results: the monks and novices had the educational opportunity to study at the higher level. Buddhist Universities were indeed the education for masses which have been offered free of charge. Besides, Buddhist Universities improved increasingly the disciples of monks and novices which led to the best results of Buddhism and the nation. In addition, Buddhist Universities could produce the graduates which later would be leadership in the community.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ได้รับความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะอาจารย์ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งหาที่สุดมิได้ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

อนึ่ง ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยสงขล ค่ายความเมตตาปราณีนี้ จาก พระเชษฐภคินีพระราชมณีนี (ประยูรช ปรยูโคต) พระศรีวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตมาโน) พระโสดมคณาภรณ์ (ระแบบ จิตตมาโน) พระครูสุภัทรสารโสดม (ถวิล กตสิริ) พระมหานคร เขมปราลี พระมหาณรงค์ จิตฺตโสภณ พระมหาพรยง กิตฺติวิโส พระมหา กำพร้า อุกกตโต พระมหาประพัฒน์ ฉานุตฺตโม พระมหาพรหมิ ฉนฺทินฺโด พระมหา สรรพญ กิตฺติภทฺโท พระมหาเจริญ จนนโสภาโส เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ เจ้าหน้าที่ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เจ้าหน้าที่กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ และผู้มีพระคุณอื่น ๆ จำนวนมาก ผู้วิจัยขอกราบนมัสการขอบพระคุณ และขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้เป็นอย่างยิ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มนัส เกิดปรากฏ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ค
สารบัญแผนภูมิ	ด
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
ข้อตกลงเบื้องต้น	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	6
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
วิธีดำเนินการวิจัย	16
การเสนอขอมูล	23
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	24
2 ยุคพระปริยัติธรรม	25
ตอนที่ 1 ความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมในประเทศไทย.....	25
ตอนที่ 2 พัฒนาการพระปริยัติธรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดัชย (พ.ศ. 2436 ถึง 2488).....	34
ความมุ่งหมายในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดัชย.....	34

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

	หลักสูตรและการสอน	36
	การบริหารงานของมหามกุฏราชวิทยาลัย ฯ	42
	บทบาทที่มีต่อสังคมไทย	50
ตอนที่ 3	พัฒนาการพระปริยัติธรรมในมหาธาตุวิทยาลัย - มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย (พ.ศ. 2432-2489)	54
	ความมุ่งหมายในการจัดตั้งมหาธาตุวิทยาลัย - มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย	55
	หลักสูตรและการสอน	57
	การบริหารงานของมหาธาตุวิทยาลัย	61
	บทบาทที่มีต่อสังคมไทย	65
ตอนที่ 4	สรุปและวิเคราะห์	69
3	ยุคเริ่มดำเนินการในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์	88
ตอนที่ 1	สภาการศึกษาามหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ (พ.ศ. 2489-2504)	89
	หลักสูตรและการสอน	89
	การบริหารงาน	92
	บทบาทที่มีต่อสังคมไทย	106
ตอนที่ 2	มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (พ.ศ. 2490-2499)	109
	หลักสูตรและการสอน	109
	การบริหารงาน	114
	บทบาทที่มีต่อสังคมไทย	123
ตอนที่ 3	สรุปและวิเคราะห์	125

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่

	การบริหารงาน	282
	บทบาทที่มีต่อสังคมไทย	288
ตอนที่ 3	แนวโน้มของสภาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดัตย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระยะเวลา พ.ศ. 2526	294
ตอนที่ 4	สรุปและวิเคราะห์	304
6	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และขอเสนอแนะ	313
	สรุปผลการวิจัย	313
	อภิปรายผล	328
	ขอเสนอแนะ	334
	บรรณานุกรม	336
	ภาคผนวก	345
	ประวัติผู้เขียน	361

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เปรียบเทียบการศึกษาพระปริยัติธรรมตามแบบเก่ากับแบบมหามกุฏราชวิทยาลัย.	40
2	จำนวนนักเรียนผู้เข้าเรียน เข้าสอบไล่ และผลการสอบของมหามกุฏราชวิทยาลัย ระหว่างปีการศึกษา 2436-2443	51
3	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแบบใหม่ของมหาธาตุวิทยาลัย	58
4	สถิตินักเรียนมหาธาตุวิทยาลัยสอบประโยคเปรียญธรรมได้ในสนามหลวง พ.ศ. 2467-2489	66
5	จำนวนอาจารย์และวุฒิของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยฯ ระหว่าง พ.ศ. 2489-2504.....	99
6	งบประมาณรายรับ-รายจ่ายของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยฯ พ.ศ. 2489-2504	102
7	จำนวนผู้สำเร็จศาสนศาสตร์บัณฑิต พ.ศ. 2495-2504	107
8	จำนวนผู้สำเร็จพุทธศาสตร์บัณฑิต พ.ศ. 2498-2499	124
9	จำนวนอาจารย์และวุฒิของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยฯ ระหว่าง พ.ศ. 2504-2524	174
10	งบประมาณรายรับ-รายจ่ายของสภาการศึกษา พ.ศ. 2505-2524.....	176
11	จำนวนผู้สำเร็จศาสนศาสตร์บัณฑิต พ.ศ. 2505-2524	179
12	ผลงานการค้นคว้าพระไตรปิฎกและอรรถกถา ระหว่าง พ.ศ. 2518-2520..	182
13	จำนวนผู้เข้าศึกษาในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ ตามระดับชั้นต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2500-2524	200
14	จำนวนอาจารย์ผู้สอนระดับอุดมศึกษาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ พ.ศ. 2500-2524	215

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่

15	งบประมาณรายรับ-รายจ่ายของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ พ.ศ. 2516 ถึง 2524	217
16	จำนวนผู้สำเร็จพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2500-2524.....	219
17	จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครูศาสนศึกษา พ.ศ. 2508-2524.....	221
18	จำนวนอาจารย์และวุฒิของสภาการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ ระหว่าง พ.ศ. 2525-2526.....	258
19	งบประมาณรายรับ-รายจ่ายของสภาการศึกษา พ.ศ. 2525-2526.....	261
20	จำนวนผู้สำเร็จศาสนศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2525-2526.....	263
21	จำนวนผู้เข้าศึกษาในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ ตามระดับชั้นต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2525-2526	277
22	จำนวนอาจารย์ผู้สอนระดับอุดมศึกษา ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ พ.ศ. 2525-2526.....	286
23	งบประมาณรายรับ-รายจ่าย ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ พ.ศ. 2525 ถึง 2526.....	287
24	จำนวนผู้สำเร็จพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2525-2526	288
25	จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครูศาสนศึกษา ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ พ.ศ. 2525-2526	289
26	จำนวนนิสิตแต่ละวิชาเอกที่จะรับเข้าศึกษาในแต่ละปี ระหว่างปี พ.ศ. 2526 ถึง 2530	297

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่

1	การบริหารงานของมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ยุคพระ- ปรียดิษฐม	43
2	การบริหารงานของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยฯ ในระยะแรกตั้ง...	93
3	การบริหารงานของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยฯ พ.ศ. 250๕ ฝ่าย บรรพชิต	96
4	แผนการศึกษาของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยฯ	146
5	การบริหารงานของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยฯ ที่สัมพันธ์กับหน่วย งานภายนอก	159
6	การบริหารงานสภามหาวิทยาลัย ของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยฯ..	162
7	การบริหารงานของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์	163
8	การบริหารงานของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ ที่สัมพันธ์กับหน่วยงาน ภายนอก	204
9	การบริหารงานสภามหาวิทยาลัย ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฯ.....	205
10	การบริหารงานของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ	207
11	แผนการศึกษาของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ฯ	236
12	แผนการศึกษาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ	237
13	การจัดสายงานการบริหารของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ ใน พ.ศ. 2526	284
14	แผนการศึกษาของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยฯ พ.ศ. 2526.....	311
15	แผนการศึกษาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ พ.ศ. 2526.....	311